

Activiteitenplan huismus, gierzwaluw en vleermuizen

In het kader van de Wet natuurbescherming

Plangebied: Complex 505 en 508 DF Pauwstraat, Gorinchem

Opsteller(s): F. V. van der Lans

Activiteitenplan huismus, gierzwaluw en vleermuizen

In het kader van de Wet natuurbescherming

Ondertitel	Plangebied: Complex 505 en 508 DF Pauwstraat, Gorinchem
Opsteller(s)	F. V. van der Lans
Datum	22-02-19
Versienummer	01
Rapportkenmerk	ER20190131v01
Aantal pagina's	39
Opdrachtgever	Poort 6
Contactpersoon	C. van Hartingsveldt
Collegiale toets	L. Boon
Wijze van citeren	Lans, F. V. van der, 2019. Activiteitenplan huismus, gierzwaluw en vleermuizen. In het kader van de Wnb. Plangebied: Complex 505&508, Gorinchem. Kenmerk ER20190131v01. Ecoresult B.V., Dordrecht.

Ecoresult B.V.
Van Ravesteyn-erf 156
3315 DK Dordrecht
078 75 184 12
info@ecoresult.nl
www.ecoresult.nl

© copyright Ecoresult B.V. 2019

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteursrechthebbende. Ecoresult B.V. kan door opdrachtgever niet aansprakelijk worden gesteld voor schade die voortvloeit uit gebruik van data of gegevens of door toepassing van aanbevelingen en conclusies, die zijn opgenomen in deze rapportage.

INHOUDSOPGAVE

1 Algemene informatie.....	5
2 Beschrijving activiteit.....	7
2.1 Huidige situatie.....	7
2.2 Voorgenomen werkzaamheden en planning.....	9
2.3 Nieuwe situatie.....	9
2.4 Planning.....	9
3 Resultaten onderzoek beschermde soorten.....	11
3.1 Werkwijze.....	11
3.2 Volledigheid onderzoek.....	12
3.3 Resultaten aanvullend onderzoek.....	13
3.4 Gierzwaluw.....	15
3.5 Huismus.....	16
4 Overtreding verbodsbepalingen & wettelijk belang.....	19
4.1 Algemeen.....	19
4.2 Overtreding verbodsbepalingen Vogelrichtlijnsoorten.....	19
4.3 Overtreding verbodsbepalingen Habitatrichtlijnsoorten.....	20
4.4 Toelichting wettelijk belang volksgezondheid.....	20
5 Maatregelen.....	23
5.1 Huismus.....	23
5.2 Gierzwaluw.....	25
5.3 Gewone dwergvleermuis.....	27
5.4 Ruige dwergvleermuis.....	28
5.5 Laatvlieger.....	29
6 Alternatieve locatie.....	33
6.1 Alternatieve inrichting.....	33
6.2 Alternatieve werkwijzen.....	33
6.3 Alternatieve planning.....	33
7 Gunstige staat van instandhouding.....	35
7.1 Staat van instandhouding gierzwaluw.....	35
7.2 Staat van instandhouding huismus.....	35
7.3 Staat van instandhouding gewone dwergvleermuis.....	36
7.4 Staat van instandhouding ruige dwergvleermuis.....	37
7.5 Staat van instandhouding laatvlieger.....	38
8 Geraadpleegde bronnen.....	39
8.1 Literatuur.....	39
8.2 Internet.....	39

1 Algemene informatie

Projectnaam:	Plangebied: Complex 505 en 508, Gorinchem
Naam aanvrager	Poort 6
Contactpersoon aanvrager:	A. Looy
Adres:	Schelluinsestraat 3, Gorinchem
Telefoonnr.:	06 - 27 05 41 57
E-mail:	alooy@poort6.nl

2 Beschrijving activiteit

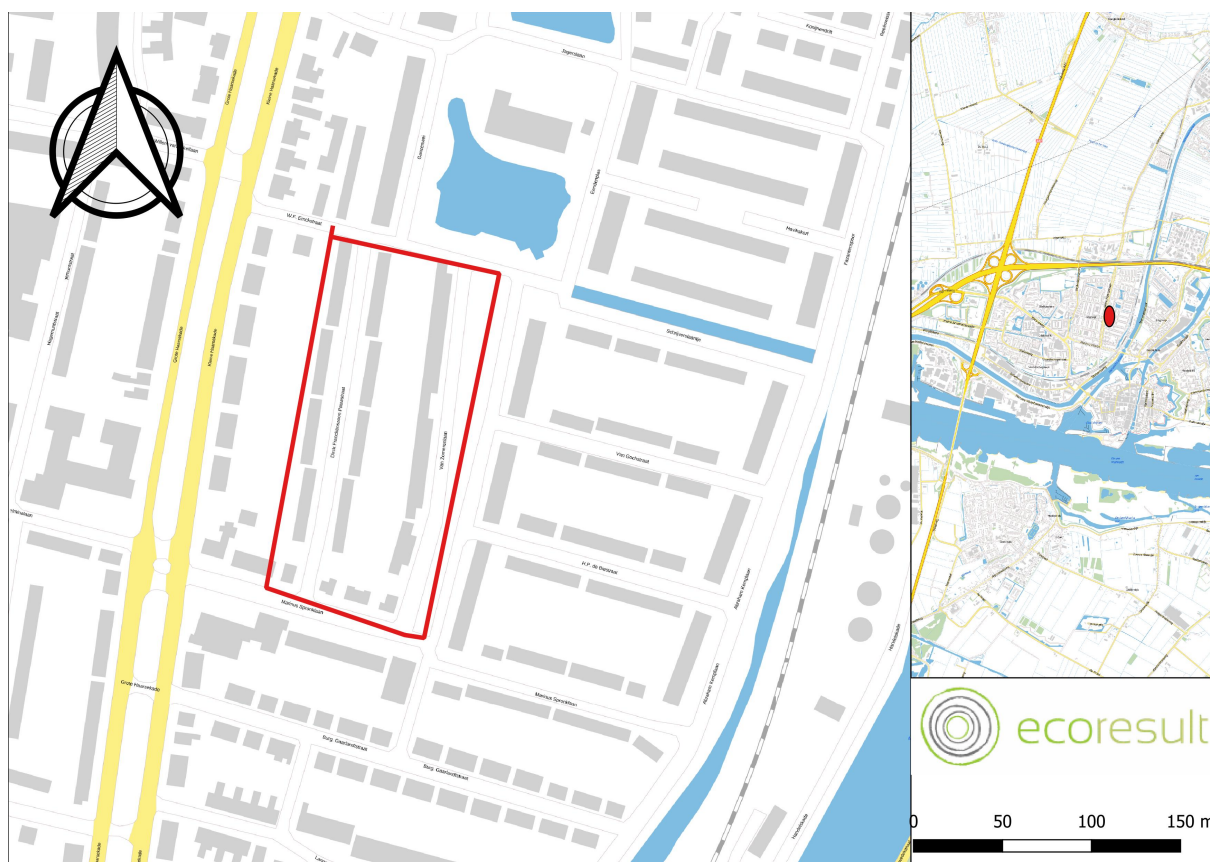
2.1 *Huidige situatie*

Het plangebied is gelegen in de Haarwijk te Gorinchem. Het plangebied bestaat uit de volgende drie straatzijden:

Van Zomerendaal – westzijde, huisnummers 1-75 oneven, 3 blokken, 38 woningen waarvan ca. 6 compacte eengezinswoningen, restant is duplexwoningen;

D.F. Pauwstraat, huisnummer 2 – 52 even, 4 blokken, 26 compacte eengezinswoningen;

D.F. Pauwstraat huisnummer 3 – 53 oneven, 4 blokken, 26 compacte eengezinswoningen

Afbeelding 1. Ligging plangebied

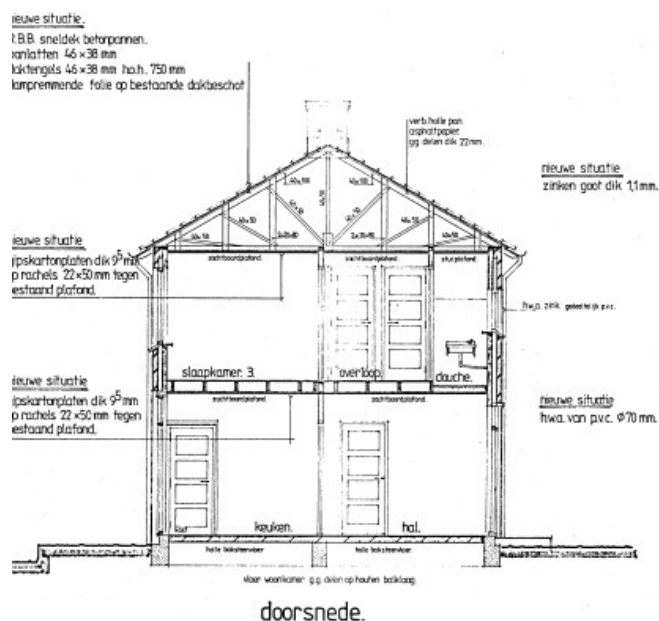
De buurt is na de 2^e Wereldoorlog opgebouwd. Tuinen waren in die tijd belangrijk voor het kweken van groente en zijn daarom ruim bemeten. Alle bestaande woningen in het plangebied zijn opgebouwd uit bruine bakstenen hebben 2 lagen met kap met oranjebruine dakpannen. De architectuur van de woningen is sober.

Er is weinig ruimte voor parkeren in de D.F. Pauwstraat: het aantal parkeerplaatsen per woning bedraagt 0,6. Het straatprofiel biedt vanwege de grote voortuinen voldoende ruimte om meer parkeerplaatsen te realiseren bij een nieuwe verkaveling. In de D.F. Pauwstraat zijn eenvoudige doorzonwoningen gebouwd op een kavel van ca. 170 m². De verkaveling bestaat uit bouwblokken met woningen die oost-west zijn gepositioneerd.

Aan de achterzijde zijn brandgangen.

Er zijn 3 woningtypes aan de D.F. Pauwstraat. Er zijn 12 woningen van type A met 5 kamers en een woonoppervlak van 63 m². De overige 40 woningen (type B en C) hebben 4 kamers en een woonoppervlak van circa 56 m². Voor alle woningen geldt dat de woonkamer aan de kleine kant is. Net als bij de Van Zomerendaal zijn ook in de D.F. Pauwstraat de badkamers bijzonder klein en is er geen cv-ruimte. Bij het gros van de woning en hangt de cv-ketel in het trapgat. De woningen zijn voorzien van een berging in de achtertuin.

Van Zomerendaal bestaat uit kleine duplexwoningen aangevuld met enkele eengezinswoningen. Er is sprake van een breed straatprofiel met een groene middenstrook. De woningen aan deze laan zijn oost-west georiënteerd. De westzijde van de Van Zomerendaal bestaat overwegend uit duplexwoningen. Het complex stamt uit 1951. De duplexwoningen hebben een woonoppervlak van ca. 48 m². Er zijn 32 driekamerappartementen en deze zijn te klein om nog 25 jaar te kunnen doorverhuren. Daarnaast zijn er 6 vierkamerwoningen die onlosmakelijk met de duplexwoningen zijn verbonden. Het gaat om eengezinswoningen met een woonoppervlak van ca. 55 m². Voor vrijwel alle woningen aan de westzijde van de Van Zomerendaal geldt dat de woonkamer vrij klein is. Daarnaast is de badkamer buitengewoon klein en is er geen cv-ruimte of berging in de woning.

Afbeelding 2 doorsnede van woning in plangebied

2.2 Voorgenomen werkzaamheden en planning

De voorgenomen werkzaamheden in het projectgebied bestaan uit het slopen van de aanwezige bebouwing, het verwijderen van het aanwezige groen in de tuinen en het realiseren van nieuwbouwwoningen ter plaatse.

2.3 Nieuwe situatie

In het plangebied worden een vergelijkbaar aantal en type woningen als gesloopt worden, nieuw gebouwd.

2.4 Planning

De planning is om te starten met de uitvoering vanaf ontvangen ontheffing Wnb herfst 2019.

3 Resultaten onderzoek beschermde soorten

3.1 *Werkwijze*

Op basis van door VanderHelm Milieubeheer B.V. uitgevoerd aanvullend onderzoek¹ zijn in het plangebied vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen, huismus en gierzwaluw aanwezig die door de werkzaamheden mogelijk niet worden ontzien. Dit aanvullend onderzoek is in 2018 uitgevoerd naar:

Huismus: Onderzoek naar de aanwezigheid van vaste rust- en verblijfplaatsen en functioneel leefgebied van huismus binnen het plangebied conform de condities en methodiek van het Kennisdocument huismus.

Gierzwaluw: Het onderzoek naar aanwezigheid van vaste rust- en verblijfplaatsen van gierzwaluw is uitgevoerd conform de condities en methodiek van het Kennisdocument Gierzwaluw.

Vleermuizen: Onderzoek naar de aanwezigheid van vaste rust- en verblijfplaatsen, voortplantingsplaatsen en functioneel leefgebied (vliegroute en foerageergebied) van vleermuizen (gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger) binnen het plangebied conform de condities en methodiek van het meest actuele vleermuisprotocol (Vleermuisprotocol 2017).

In Tabel 1 en Tabel 2 wordt een overzicht gegeven van de het aanvullend onderzoek, de onderzoeksmomenten, weersomstandigheden en betrokken ecologisch deskundigen. Alle betrokken deskundigen hebben aantoonbare ervaring op het gebied van inventariseren van huismus, gierzwaluw en vleermuizen. De veldbezoeken zijn uitgevoerd onder goede weersomstandigheden, conform de Kennisdocumenten voor de betreffende soorten, en het vleermuisprotocol 2013.

¹ Van Bussel, 2018.

datum	Activiteit	Soortgroep	Ronde nummer	Tijdschip (begin - einde)	Uitvoerende(n)
9-04-2018	Middagbezoek	Huismus	1	12:15 – 14:15	J. van Bussel, N. Korevaar
2-05-2018	Middagbezoek	Huismus	2	13:15 – 15:15	A.W.M. Loeve
1-05-2018	Avondbezoek	Vleermuizen	1 (zomer/kraam)	21:36 – 23:36	J. van de Poel, N. Alderliesten
3-05-2018	Avondbezoek	Vleermuizen	1 (zomer/kraam)	21:39 – 23:39	A.W.M. Loeve, J. Keyzer, T. Breur
4-05-2018	Ochtendbezoek	Vleermuizen	2 (zomer/kraam)	03:34 – 05:34	A.W.M. Loeve, J. Keyzer
4-06-2018	Avondbezoek	Gierzwaluwen	1	20:30 – 22:30	T. Deugd, A. Kolders
5-06-2018	Avondbezoek	Gierzwaluwen	1/2	20:30 – 22:30	N. Alderliesten, N. Korevaar, J. van de Poel, H. de Graaf, E. van Doorn, S. Elzerman, J. Koelewijn
5-06-2018	Avondbezoek	Vleermuizen	3 (zomer/kraam)	22:04 – 00:04	J. van de Poel, N. Alderliesten, H. de Graaf, S. Elzerman, E. van Doorn
3-07-2018	Avondbezoek	Gierzwaluwen	2	20:30 – 22:30	M. Enthoven, J. Berk, R. Labadie
2-07-2018	Avondbezoek	Gierzwaluwen	3	20:30 – 22:30	T. Deugd, D. Maas, I. van der Arend, M. Lekkerkerk, K. van der Meer
9-08-2018	Avondbezoek	Vleermuizen	1 (paar)	21:34 – 23:34	J. van de Poel, S. Elzerman
0-09-2018	Avondbezoek	Vleermuizen	2 (paar)	20:07 – 23:07	J. van de Poel, J. van Bussel
9-09-2018	Avondbezoek	Vleermuizen	3 (paar)	20:46 – 22:46	T. Breur, M. Enthoven

Tabel 1. Onderzoeksmomenten aanvullend onderzoek

Datum	Min.	Max.	windrichting –kracht (Bft)	Bewolking	(mm)
09-04-2018	9,2	17,5	NNO2	Geheel bewolkt	<0,05**
02-05-2018	1,8	16,9	ZZW3	Half bewolkt	0,2**
21-05-2018	9,1	25,7	O3	Half tot zwaar bewolkt	0,0
23-05-2018	14,3	25,2	NO2	Vrijwel geheel bewolkt	1,5**
24-05-2018	13,3	22,6	O2	Vrijwel geheel bewolkt	0,6**
04-06-2018	15,8	23,2	NNO2	Zwaar bewolkt	0,0
25-06-2018	10,5	21,4	NNW2	Half bewolkt	<0,05**
25-06-2018	10,5	21,4	NNW2	Half bewolkt	<0,05**
03-07-2018	12,5	26,0	NNO3	Licht bewolkt	0,0
12-07-2018	13,6	24,6	NNW2	Half bewolkt	0,0
29-08-2018	8,3	19,7	N2	Vrijwel geheel bewolkt	6,6**
10-09-2018	14,9	20,1	WZW2	Geheel bewolkt	0,0
19-09-2018	13,8	23,6	ZZW3	Zwaar bewolkt	0,0

Weersomstandigheden dichtstbijzijnde weerstation (De Bilt).

Op het moment van het veldbezoek was het droog

Tabel 2. weersomstandigheden tijdens onderzoeksmomenten

3.2 Volledigheid onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de voor die soort(groep) geldende standaarden. De onderzoeksperiode voor al de betreffende soorten is optimaal. De inventarisatie blijft echter een steekproef. Het is dan ook mogelijk dat soorten en functies niet waargenomen zijn, terwijl dat ze op een ander tijdstip wel aanwezig zijn. Dit is echter acceptabel, de Wet natuurbescherming vraagt een initiatiefnemer om alles te doen wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden. Met de gekozen methode en inspanning is hieraan dan ook voldoende invulling gegeven. Door meerdere complexen tegelijkertijd te onderzoeken en naastgelegen complexen in de onderzoeksinspanning te bundelen, kon elk complex goed

worden gedekt. Steeds konden gedragingen van vleermuizen en vogels met de collega's worden benoemd, op basis waarvan postlocaties werden bezet of verplaatst. Alle in 2018 onderzochte complexen zijn te voet onderzocht, waarbij men steeds de gedragingen van vleermuizen en vogels volgde. Voorafgaand aan elk bezoek werden de resultaten van de voorgaande onderzoeken teambreed besproken, en hierop de inspanning bepaald. Ook werd de omgeving van elk complex globaal in kaart gebracht om vlieg- en foerageerroutes in kaart te brengen, waardoor ook potentiële plekken voor verblijfplaatsen in beeld werden gebracht.

3.3 Resultaten aanvullend onderzoek

3.3.1 Gewone dwergvleermuis

In totaal zijn twee zomerverblijfplaatsen en drie paarverblijfplaatsen aanwezig. Er moet op basis van de huidige kennis van gewone dwergvleermuis van worden uitgegaan dat kraam-, zomer- en paarverblijfplaatsen ook kunnen fungeren als winterverblijfplaats². Het gaat hierbij om één tot enkele dieren (bijv. de paargroep, eventueel aangevuld met extra individuen). Zie Tabel 3. Functioneel leefgebied (foerageergebied en vliegroutestructuren) is aanwezig in de tuinen en openbare ruimte, dit is echter niet essentieel aangezien er voldoende alternatieven aanwezig zijn.

Soort	Functie	Aantal	Adres	Locatie
Gewone dwergvleermuis	Zomerverblijfplaats 1 ex	1	DF Pauwstraat 40	Open stootvoeg boven raam achterzijde
Gewone dwergvleermuis	Zomerverblijfplaats 1 ex	1	DF Pauwstraat 35	Open stootvoeg boven slaapkamerraam westzijde
Gewone dwergvleermuis	Paarverblijfplaats	1	DF Pauwstraat	niet nader bepaald
Gewone dwergvleermuis	Paarverblijfplaats	1	Van Zomerenlaan / Pauwstraat	niet nader bepaald
Gewone dwergvleermuis	Paarverblijfplaats	1	Van Zomerenlaan / Pauwstraat	niet nader bepaald

Tabel 3: Vaste rust- en verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis binnen plangebied.

3.3.2 Ruige dwergvleermuis

Eén paarverblijfplaats is aangetroffen in DF Pauwstraat 15. Er moet op basis van de huidige kennis van ruige dwergvleermuis van worden uitgegaan dat paarverblijfplaatsen ook kunnen fungeren als winterverblijfplaats³. Het gaat hierbij vaak om één tot enkele dieren (bijv. de paargroep, eventueel aangevuld met extra individuen). Zie Tabel 4. Functioneel leefgebied (foerageergebied en vliegroutestructuren) is aanwezig in de tuinen en openbare ruimte, dit is echter niet essentieel aangezien er voldoende alternatieven aanwezig zijn.

² Zie ook het Kennisdocument Gewone Dwergvleermuis.

³ Zie ook het Kennisdocument Gewone Dwergvleermuis.

Soort	Functie	Aantal	Adres	Locatie
Ruige dwergvleermuis	Paarverblijfplaats	1	DF Pauwstraat 15	achter dakgoot boven rechterraam

Tabel 4: Vaste rust- en verblijfplaatsen van ruige dwergvleermuis binnen plangebied.

3.3.3 Laatvlieger

Eén zomerverblijfplaats van 3 laatvliegers is aanwezig aan de DF Pauwstraat 15, onder de dakpannen naast de schoorsteen. Zie tabel 5. Functioneel leefgebied (foerageergebied en vliegroutestructuren) is aanwezig in de tuinen en openbare ruimte, dit is echter niet essentieel aangezien er voldoende alternatieven aanwezig zijn.

Soort	Functie	Aantal	Adres	Locatie
Laatvlieger	Zomerverblijfplaats	3	DF Pauwstraat 15	onder dakpan rechts naast schoorsteen

Tabel 5: Vaste rust- en verblijfplaatsen van laatvlieger binnen plangebied.

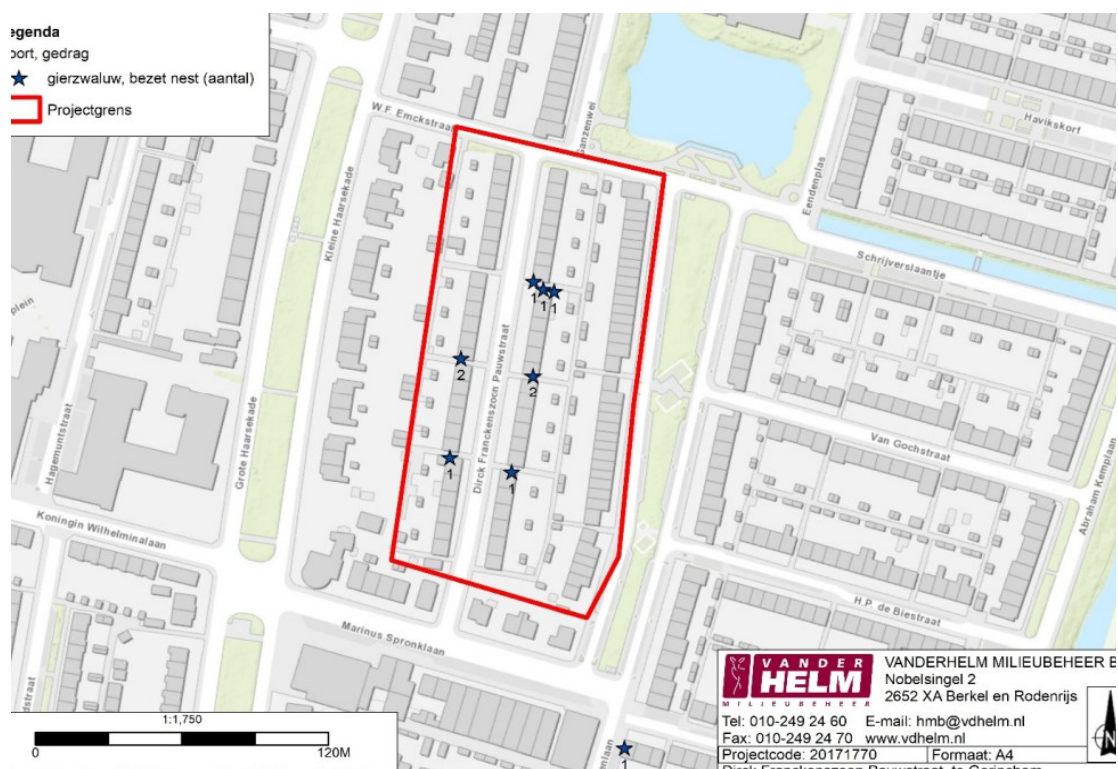
Afbeelding 3 locaties verblijfplaatsen vleermuizen in plangebied

3.4 Gierzwaluw

Van de gierzwaluw zijn in totaal 9 nestplaatsen aangetroffen aan de DF Pauwstraat. De meeste nesten bevinden zich in de kopgevels onder dakpannen naast de schoorsteen.

Soort	Aantal	Adres	Locatie
Gierzwaluw	1	DFF Pauwstraat 14	zuidgevel links naast schoorsteen
Gierzwaluw	2	DFF Pauwstraat 26	zuidgevel links en rechts naast schoorsteen
Gierzwaluw	2	DFF Pauwstraat 27	zuidgevel links en rechts naast schoorsteen
Gierzwaluw	1	DFF Pauwstraat 38	zuidgevel nok
Gierzwaluw	1	DFF Pauwstraat 13	noordgevel rechts naast schoorsteen
Gierzwaluw	1	DFF Pauwstraat 36	noordgevel links naast schoorsteen
Gierzwaluw	1	DFF Pauwstraat 36	oostgevel onder dakgoot

Tabel 6: Voortplantingsplaatsen van gierzwaluw binnen plangebied.

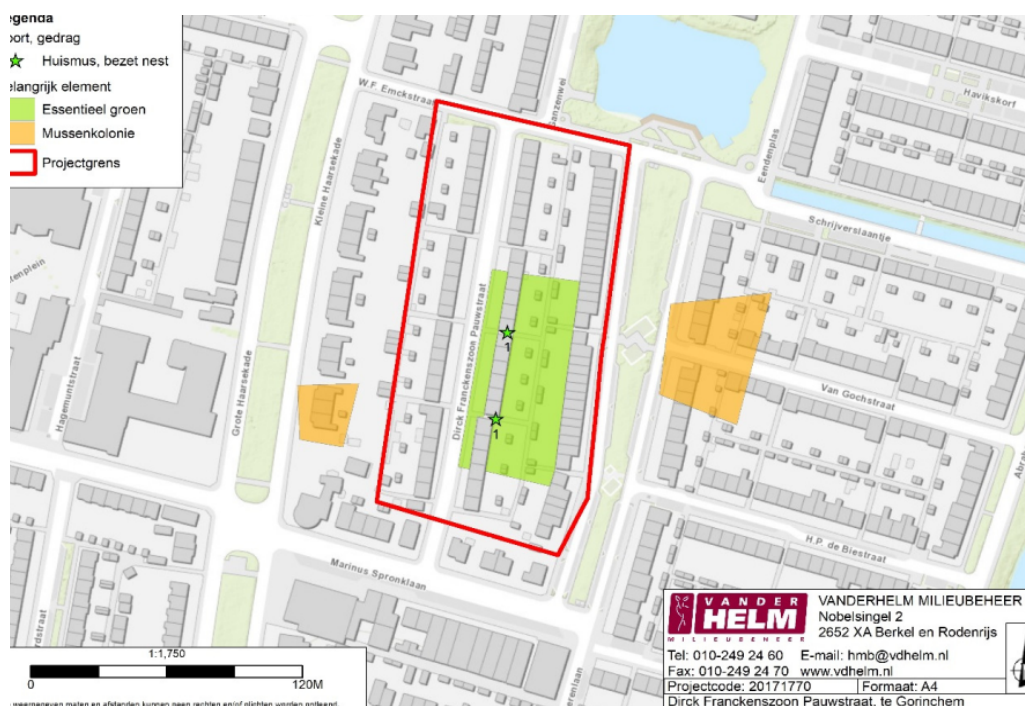

Afbeelding 4. voortplantingsplaatsen gierzwaluw in plangebied

3.5 *Huismus*

In de DF Pauwstraat 14 & 26 zijn nestplaatsen van de huismus aangetroffen. Zie Tabel 7 voor de locaties van de verblijfplaatsen. Buiten het plangebied zijn meer nestplaatsen van huismussen aanwezig aan de Van Zomerendaan, Van Gochstraat en Kleine Haarsekade.

Tijdelijke voorzieningen zijn geplaatst bij de kolonie aan de Van Zomerendaan. Essentieel groen voor de 2 nestplaatsen aan de DF Pauwstraat is aanwezig in de tuinen. Rond de nestplaatsen aan Van Zomerendaan en Kleine Haarsekade is tevens essentieel groen aanwezig.

Afbeelding 5. voortplantingsplaatsen huismus in plangebied

Soort	Functie	Aantal	Adres	Locatie
Huismus	voortplantingsplaats	1	DF Pauwstraat 14	dakpanrand zuidgevel
Huismus	voortplantingsplaats	1	DF Pauwstraat 26	dakpanrand zuidgevel

Tabel 7. locaties voortplantingsplaatsen huismus in plangebied

4 Overtreding verbodsbepalingen & wettelijk belang

4.1 *Algemeen*

De werkzaamheden die negatieve effecten op vleermuizen, huismus en/of gierzwaluw hebben, betreft de sloop van de bebouwing.

4.2 *Overtreding verbodsbepalingen Vogelrichtlijnsoorten*

4.2.1 Gierzwaluw en huismus

Door de geplande sloop van de bebouwing binnen het plangebied zullen 9 voortplantingsplaatsen van gierzwaluw (Tabel 6) en 2 voortplantingsplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen van huismus (Tabel 7) verdwijnen of worden verstoord:

Er is hiermee sprake van overtreding van de volgende verbodsbepaling:

- *Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.*

Overtreding van Art 3.1 lid 4 en lid 5 (Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort) is niet aan de orde. Hoewel niet de gehele populatie rondom de complexen is onderzocht zijn in het omringende gebied vergelijkbare dichtheden voortplantings- en vaste rust- en verblijfplaatsen van huismus en gierzwaluw aanwezig. Doordat mitigerende maatregelen kunnen worden getroffen is de storing niet van wezenlijke invloed op de staat van instandhouding van huismus en gierzwaluw in Gorinchem.

4.2.2 Wettelijk belang vogelrichtlijnsoorten

Ontheffing wordt aangevraagd op basis van het volgende wettelijk belang:

- *Volksgezondheid en openbare veiligheid.*

4.3 Overtreding verbodsbepalingen Habitatrichtlijnsoorten

Door de geplande werkzaamheden, bestaande uit de sloop van bebouwing binnen de begrenzing van het plangebied zullen de volgende verblijfplaatsen tijdelijk worden weggenomen: 2 zomerverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis, 3 paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis, 1 paarverblijfplaats van de ruige dwergvleermuis en 1 zomerverblijfplaats van 3 laatvliegers.

Er is hiermee sprake van overtreding van de volgende verbodsbepalingen:

- *Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren.*
- *Art 3.5 lid 4: Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen.*

4.3.1 Wettelijk belang habitatrichtlijnsoorten

Ontheffing wordt aangevraagd op basis van het volgende wettelijk belang:

- *Volksgezondheid en openbare veiligheid.*

4.4 Toelichting wettelijk belang volksgezondheid

Bouwkundige en bouwfysische kwaliteit

Ruim 30 jaar na oplevering is in de jaren 80 bij de woningen groot onderhoud uitgevoerd. De huidige technische staat is matig. Terreinverzakking heeft voor grote verschillen gezorgd tussen het niveau van de bestrating (zowel de rijweg, het trottoir als de brandpaden) en het peil van de woningen. In de woningen is sprake een vochtig binnenklimaat en schimmelvorming en aantasting van hout. Verder zijn de bergingen in tuinen in slechte staat. Extreme regenval zorgt voor wateroverlast in de tuinen en bij de brandpaden. De tuinen maken een zeer rommelige indruk door allerlei aanbouwsels en wildgroei. De woningen hebben door de verouderde installaties en de niet geïsoleerde bouwdelen een slecht energielabel, veelal label F.

Er is veel onderzoek gedaan naar de bouwtechnische kwaliteit van de woningen, die op veel punten niet voldoet. Het betreft samenvattend verouderde woningen zonder mechanische ventilatie, verouderde verwarmingsinstallaties, een vochtig en ongezond binnenklimaat, matige kwaliteit van diverse bouwdelen, zoals slechte kozijnen, niet geïsoleerde gevels, geïsoleerde houten vloeren, in verhouding nog veel enkele beglazing, etc. Ook zijn de woningen zeer gehorig, de kwaliteit voldoet bij lange na niet aan de huidige eisen van het bouwbesluit. Het toepassen van geluidsisolerende voorzetwanden en plafonds levert nog kleinere ruimtes op. Ook is er met name bij de duplexwoningen sprake van het niet voldoen aan de huidige eisen van brandveiligheid. Renovatie oplossingen bieden wel verbetering voor diverse aspecten maar het totale eindresultaat is suboptimaal. De woningen blijven zeer klein en de nieuwbouwkwaliteit volgens het huidige bouwbesluit

wordt lang niet op alle aspecten behaald.

Al met al is er een zeer matige woonkwaliteit, die zich kenmerkt door kleine woningen, in alle facetten, waarbij eigenlijk alle ruimtes, van woonkamer, slaapkamers tot badkamer en keuken te klein zijn. Daarnaast is sprake van een matige woonomgeving met veel te weinig parkeervoorzieningen.

Proces tot heden

De woningen in zowel de Van Zomerendaan als de D.F. Pauwstraat staan sinds 2004 op de nominatie om te worden gesloopt. Sindsdien zijn er een aantal sloop en nieuwbouwplannen uitgewerkt.

Door diverse omstandigheden, zoals de crisis, wisselingen van bestuur en een fusie, is de besluitvorming hierover vertraagd of uitgesteld.

Vrijwel alle bewoners die hier in het verleden woonden met een contract voor onbepaalde tijd zijn in de periode na 2010 gecompenseerd via een verhuiskostenvergoeding en hebben vervangende woonruimte gevonden.

Er zijn i.v.m. een langere leegstandsperiode anti-kraak contracten (naar zijn aard van korte duur) afgesloten. Uiteindelijk is de laatste bewoner medio 2018 vertrokken.

Bij uiteindelijke oplevering zijn de nutsvoorzieningen van de woningen afgekoppeld. Direct na het vertrek van de laatste bewoner zijn alle asbesthoudende onderdelen van de woningen en de bergingen gesaneerd. Op dit moment zijn de woningen dicht geplaat en staan deze in de bouwhekken.

5 Maatregelen

5.1 *Huismus*

Door de sloop zullen 2 nestlocaties van huismus verdwijnen. Om negatieve effecten op de huismus te voorkomen dienen mitigerende maatregelen getroffen te worden.

De mitigerende maatregelen dienen in samenspraak met de opdrachtgever verder uitgewerkt te worden en concreet te worden beschreven in een ecologisch werkprotocol. Dit ecologisch werkprotocol dient ten alle tijden onder de betrokken bekend te zijn en op het werk aanwezig te zijn.

5.1.1 Tijdelijke verblijfplaatsen

- Op 14 januari 2019 zijn binnen 200 meter afstand van de nestlocaties in totaal 4 nestkasten voor huismus opgehangen te worden aan gebouwen.
- De nestkasten zijn onder begeleiding van de ecologisch deskundige verdeeld en geplaatst. Per aangetroffen verblijfplaats dienen twee vervangende verblijfplaatsen met een onderlinge afstand van tenminste 50 centimeter gerealiseerd te worden. De kasten zijn opgehangen in de directe omgeving van functioneel habitat.
- De kasten mogen worden verwijderd onder begeleiding van de ecologisch deskundige – buiten het broedseizoen – voorafgaand of na het broedseizoen volgend op afronding van de werkzaamheden.

Afbeelding 6. Locaties huismuskasten bij plangebied

Afbeelding 7. Twee huismuskasten bij bestaande kolonie en functioneel groen

5.1.2 Maatregelen voorafgaand aan de renovatiewerkzaamheden:

- De nestplaatsen worden ongeschikt gemaakt door of de dakpannen te verwijderen buiten het broedseizoen of door te slopen buiten het broedseizoen.

5.1.3 Permanente verblijfplaatsen

- Na afronding van de werkzaamheden dienen tenminste 4 nieuwe verblijfplaatsen te worden gecreëerd. Dit kan plaatsvinden door het beschikbaar maken van het dakvlak en (indien plaatsing van schroten noodzakelijk is) het plaatsen van vogelvides of vogelschroten onder de derde rij dakpannen in het gehele plangebied. Hierdoor blijven tenminste de onderste twee rijen dakpannen beschikbaar.

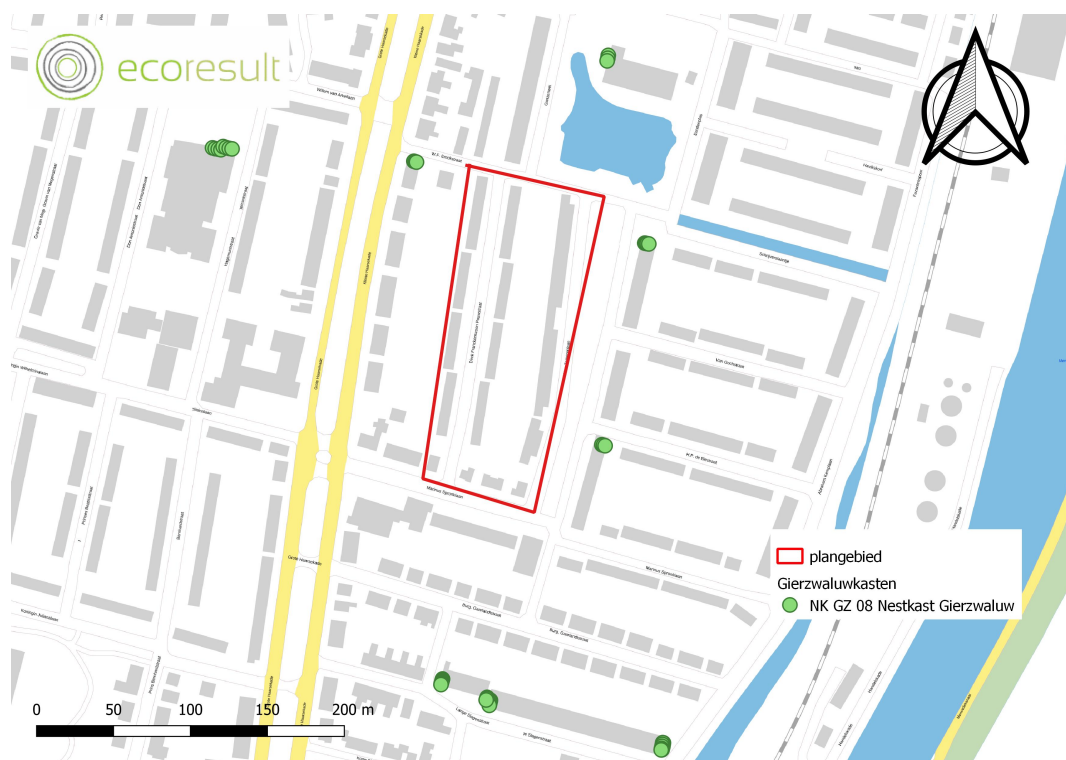
5.2 *Gierzwaluw*

Door de sloop zullen 9 nestlocaties van de gierzwaluw verdwijnen. Mitigerende maatregelen worden getroffen waardoor de functionaliteit van het gebied blijvend te behouden.

De mitigerende maatregelen dienen in samenspraak met de opdrachtgever verder uitgewerkt te worden en concreet te worden beschreven in een ecologisch werkprotocol. Dit ecologisch werkprotocol dient te allen tijde onder de betrokken bekend te zijn en op het werk aanwezig te zijn.

5.2.1 Tijdelijke verblijfplaatsen

- Per voortplantingsplaats zijn op 14 januari 2019 vijfenveertig (45) nieuwe verblijfplaatsen gecreëerd in de vorm van houtbetonnen gierzwaluwnestkasten binnen 200 meter van de betreffende nestplaatsen, buiten de invloedssfeer van de geplande werkzaamheden. Deze kasten zijn minimaal 5 meter hoog opgehangen met een vrije aanvliegroute en zijn zo veel mogelijk vrij te van verstoring. De kasten zijn opgehangen aan gebouwen. Doordat er 9 voortplantingsplaatsen verdwijnen zijn in totaal 45 kasten opgehangen.

Afbeelding 8. Locaties gierzwaluwkasten

Afbeelding 9. gierzwaluwkasten (midden) en vleermuiskasten

5.2.2 Maatregelen voorafgaand aan de renovatiewerkzaamheden:

- De nestplaatsen worden ongeschikt gemaakt door na het broedseizoen van 2019 te slopen.

5.2.3 Permanente verblijfplaatsen

- Tijdens de werkzaamheden dienen 45 inbouwkasten in de gevels ingebouwd te worden als permanente verblijfplaats.

5.3 *Gewone dwergvleermuis*

Door de voorgenomen sloop zullen 3 paarverblijfplaatsen en 2 zomerverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis worden weggenomen. Mitigerende maatregelen worden getroffen waardoor de functionaliteit van het gebied blijvend te behouden.

De mitigerende maatregelen dienen in samenspraak met de opdrachtgever verder uitgewerkt te worden en concreet te worden beschreven in een ecologisch werkprotocol. Dit ecologisch werkprotocol dient ten alle tijden onder de betrokken bekend te zijn en op het werk aanwezig te zijn.

5.3.1 Tijdelijke verblijfplaatsen

- Ten behoeve van tijdelijke mitigatie van de 3 paarverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis zijn op 14 januari 2019 binnen een afstand van 200 meter tot de verblijfplaatsen 12 vleermuiskasten (type Schwegler 1FF of ANS-1 Bat Box) geplaatst, opdat wordt voldaan aan een gewenningstijd van 6 maanden voor 15 augustus 2019.
- Ten behoeve van tijdelijke mitigatie van 2 zomerverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis zijn op 14 januari 2019 binnen een afstand van 200 meter tot de verblijfplaats 8 vleermuiskasten (type Schwegler 1FF of ANS-1 Bat Box) geplaatst, zodat wordt voldaan aan de gewenningsperiode van 3 maanden (gerekend in het actieve seizoen) voordat wordt gestart met de werkzaamheden.
- De kasten zijn op een minimale hoogte van minimaal 4, bij voorkeur 5, meter geplaatst aan gebouwen. Daarnaast hebben de vleermuiskasten een vrije aanvliegroute. Ook mag er geen direct licht op de kasten vallen.
- De vleermuiskasten zijn buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden opgehangen.
- Deze maatregelen zijn getroffen conform het Kennisdocument Gewone dwergvleermuis⁴.

4 Kennisdocument Gewone dwergvleermuis, versie 1.0, BIJ12 juli 2017

5.3.2 Maatregelen voorafgaand aan de renovatiewerkzaamheden:

- Tenminste 5 dagen voorafgaand aan de sloop wordt de bebouwing waar de verblijfplaatsen zijn aangetroffen ongeschikt gemaakt voor vleermuizen.
- Dit kan gedaan worden door het ontoegankelijk maken van de verblijfplaats door middel van exclusion flaps. Hierdoor kunnen eventuele vleermuizen uitvliegen maar wordt invliegen onmogelijk gemaakt.

5.3.3 Permanente verblijfplaatsen

- In de nieuwe situatie dienen 20 permanente verblijfplaatsen te worden gerealiseerd ten behoeve van gewone dwergvleermuis . Dit kan door:
 - het plaatsen van inbouwkasten in de gevels ter hoogte van de dakrand;
 - door het realiseren van openingen waar vleermuizen naar binnen kunnen en toegang verkrijgen tot bijvoorbeeld de ruimte tussen dakvlak en dakpannen;
 - door het realiseren van spleetvormige ruimtes achter boeiborden.Hierdoor kunnen vleermuizen in de nieuwe situatie hier nieuwe verblijfplaatsen vinden.
- De permanente verblijfplaatsen dienen ten alle tijden beschikbaar te zijn, moeten een vrije aanvliegroute hebben en mogen niet verlicht worden.

5.4 *Ruige dwergvleermuis*

Door de voorgenomen sloop zal 1 paarverblijfplaats (geschikt als winterverblijfplaats) van ruige dwergvleermuis worden weggenomen. Mitigerende maatregelen worden getroffen waardoor de functionaliteit van het gebied blijvend te behouden.

De mitigerende maatregelen dienen in samenspraak met de opdrachtgever verder uitgewerkt te worden en concreet te worden beschreven in een ecologisch werkprotocol. Dit ecologisch werkprotocol dient ten alle tijden onder de betrokken bekend te zijn en op het werk aanwezig te zijn.

5.4.1 Tijdelijke verblijfplaatsen

- Ten behoeve van tijdelijke mitigatie van 1 paarverblijfplaats van ruige dwergvleermuis zijn op 14 januari 2019 binnen een afstand van 200 meter tot de verblijfplaatsen 4 vleermuiskasten (type Schwegler 1FF of ANS-1 Bat Box) geplaatst, opdat wordt voldaan aan een gewenningstijd van 6 maanden voor 15 augustus 2019.
- De kasten zijn op een minimale hoogte van minimaal 4, bij voorkeur 5, meter geplaatst aan gebouwen. Daarnaast hebben de vleermuiskasten een vrije aanvliegroute. Ook mag er geen direct licht op de kasten vallen.

- De vleermuiskasten zijn buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden opgehangen.
- Deze maatregelen zijn getroffen conform het Kennisdocument Ruige dwergvleermuis⁵.

5.4.2 Maatregelen voorafgaand aan de renovatiewerkzaamheden:

- Tenminste 5 dagen voorafgaand aan de werkzaamheden wordt de bebouwing waar de verblijfplaatsen zijn aangetroffen ongeschikt gemaakt voor vleermuizen. Dit dient te gebeuren buiten de kritische periode (de kritische periode loopt van 15 augustus t/m 1 april⁶). Dit kan gedaan worden door het ontoegankelijk maken van de verblijfplaats door middel van exclusion flaps. Hierdoor kunnen eventuele vleermuizen uitvliegen maar wordt invliegen onmogelijk gemaakt.

5.4.3 Permanente verblijfplaatsen

- In de nieuwe situatie dienen 4 permanente verblijfplaatsen te worden gerealiseerd ten behoeve van ruige dwergvleermuis . Dit kan door:
 - het plaatsen van inbouwkasten in de gevels ter hoogte van de dakrand;
 - door het realiseren van openingen waar vleermuizen naar binnen kunnen en toegang verkrijgen tot bijvoorbeeld de ruimte tussen dakvlak en dakpannen;
 - door het realiseren van spleetvormige ruimtes achter boeiborden.Hierdoor kunnen vleermuizen in de nieuwe situatie hier nieuwe verblijfplaatsen vinden.
- De permanente verblijfplaatsen dienen ten alle tijden beschikbaar te zijn, moeten een vrije aanvliegroute hebben en mogen niet verlicht worden.

5.5 *Laatvlieger*

Door de voorgenomen sloop zal 1 zomerverblijfplaats van 3 laatvliegers worden weggenomen. Mitigerende maatregelen worden getroffen waardoor de functionaliteit van het gebied blijvend te behouden.

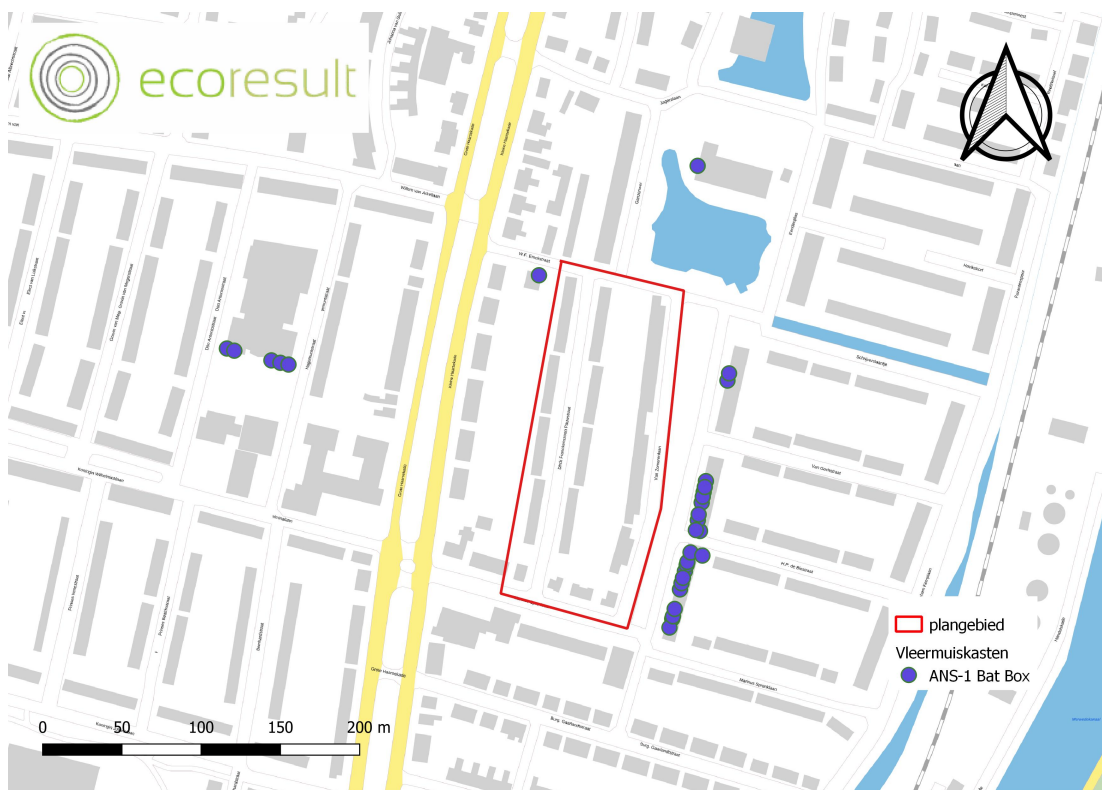
De mitigerende maatregelen dienen in samenspraak met de opdrachtgever verder uitgewerkt te worden en concreet te worden beschreven in een ecologisch werkprotocol. Dit ecologisch werkprotocol dient ten alle tijden onder de betrokken bekend te zijn en op het werk aanwezig te zijn.

5 Kennisdocument Gewone dwergvleermuis, versie 1.0, BIJ12 juli 2017

6 Kennisdocument Gewone dwergvleermuis, versie 1.0, BIJ12 juli 2017

5.5.1 Tijdelijke verblijfplaatsen

- Ten behoeve van tijdelijke mitigatie van 1 zomerverblijfplaats van laatvlieger zijn op 14 januari 2019 binnen een afstand van 200 meter tot de verblijfplaatsen 4 vleermuiskasten (type Schwegler 1FF of ANS-1 Bat Box) geplaatst.
- De kasten zijn op een minimale hoogte van minimaal 4, bij voorkeur 5, meter geplaatst aan gebouwen. Daarnaast hebben de vleermuiskasten een vrije aanvliegroute. Ook mag er geen direct licht op de kasten vallen.
- De vleermuiskasten zijn buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden opgehangen.

Afbeelding 10. Locaties vleermuiskasten

5.5.2 Maatregelen voorafgaand aan de renovatiewerkzaamheden:

- Tenminste 5 dagen voorafgaand aan de werkzaamheden wordt de bebouwing waar de verblijfplaatsen zijn aangetroffen ongeschikt gemaakt voor vleermuizen. Dit kan gedaan worden door het ontoegankelijk maken van de verblijfplaats door middel van exclusion flaps. Hierdoor kunnen eventuele vleermuizen uitvliegen maar wordt invliegen onmogelijk gemaakt.

5.5.3 Permanente verblijfplaatsen

- In de nieuwe situatie dienen 4 permanente verblijfplaatsen te worden gerealiseerd ten behoeve van laatvlieger. Dit kan door:

- het plaatsen van inbouwkasten in de gevels ter hoogte van de dakrand;
- door het realiseren van openingen waar vleermuizen naar binnen kunnen en toegang verkrijgen tot bijvoorbeeld de ruimte tussen dakvlak en dakpannen;
- door het realiseren van spleetvormige ruimtes achter boeiborden.

Hierdoor kunnen vleermuizen in de nieuwe situatie hier nieuwe verblijfplaatsen vinden.

- De permanente verblijfplaatsen dienen ten alle tijden beschikbaar te zijn, moeten een vrije aanvliegroute hebben en mogen niet verlicht worden.

6 Alternatieve locatie

Het project is locatiespecifiek. Het betreft sloop en nieuwbouw van woningen in hetzelfde gebied. De huidige bebouwing voldoet net meer aan de eisen. In de toekomstige situatie zullen een vergelijkbaar aantal woningen voor dezelfde sector gebouwd worden. Alternatieve locaties zijn om deze reden niet overwogen.

6.1 *Alternatieve inrichting*

Voor het project is niet gezocht naar een andere locatie, dit past namelijk niet binnen het doel van het project. Hiervoor wordt verouderde bebouwing gesloopt en nieuwe bebouwing geplaatst. In het definitieve ontwerp wordt rekening gehouden met de realisatie van permanente voorzieningen voor huismus, gierzwaluw en gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger.

6.2 *Alternatieve werkwijzen*

Een alternatieve werkwijze is niet mogelijk. Groot onderhoud of renovatie leidt niet tot de gewenste verbeteringsopgave.

Tijdens de werkzaamheden worden alle mogelijke mitigerende uitvoeringsmaatregelen getroffen om effecten op beschermde soorten te voorkomen of te verminderen. Zo wordt er rekening gehouden met de kwetsbare perioden van de aanwezige soorten en worden maatregelen genomen om effecten tijdens werkzaamheden te voorkomen.

6.3 *Alternatieve planning*

In de uitvoeringsplanning is rekening gehouden met de aangetroffen ecologische waarden. Het slopen van de bebouwing in het plangebied gebeurt nadat mitigerende maatregelen zijn getroffen en/of buiten de kritische periode van de soorten gierzwaluw, huismus, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger.

7 Gunstige staat van instandhouding

7.1 *Staat van instandhouding gierzwaluw*

De staat van Instandhouding van de gierzwaluw als broedvogel in Nederland is gunstig⁷. De populatie in Gorinchem bestaat uit meerdere kolonies gierzwaluwen, in meerdere wijken. De gierzwaluw zal hierom in het gebied blijven voortbestaan. Doordat rekening wordt gehouden met de kwetsbare periode van de gierzwaluw, en doordat zowel tijdelijke als permanente nestplaatsen aangebracht zullen worden komt de lokale gunstige staat van instandhouding van de gierzwaluw niet in het geding.

Afbeelding 11. waarnemingen gierzwaluwen in Gorinchem op NDFF

7.2 *Staat van instandhouding huismus*

De staat van Instandhouding van de huismus als broedvogel in Nederland is matig ongunstig. De totale populatie in Gorinchem betreft enkele 100-en paren verspreid over vrijwel de gehele bebouwde kom. In de omgeving van het plangebied zijn daarnaast andere nesten van de huismus aangetroffen. De gunstige staat van instandhouding van huismus wordt gewaarborgd door te aangrenzend aan het plangebied tijdelijke alternatieve verblijfplaatsen te realiseren en natuurinclusief te renoveren. Bovendien wordt de kwaliteit van het plangebied bepaald door het voedselaanbod welke duidelijk aanwezig is in het

⁷ <https://www.sovon.nl/en/node/1530>

plangebied. Er is een jaarrond voedselaanbod aanwezig. Door hiernaast rekening te houden met gewenningsperiodes en kwetsbare perioden is er geen sprake van een afbreuk van de gunstige staat van instandhouding op lokaal niveau.

Afbeelding 12 waarnemingen huismussen in Gorinchem op NDFF

7.3 Staat van instandhouding gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis komt verspreid en algemeen voor in Naarden⁸. De soort kan vrijwel overal in Nederland worden aangetroffen. Er zijn voldoende gegevens bekend om de exacte staat van instandhouding op lokaal niveau aan te geven. In Gorinchem is de soort wijdverbreid aanwezig volgens de NDFFF. Gezien de grootschalige aanwezigheid van soortgelijke bebouwing in meerdere omliggende wijken en de aanwezigheid van meerdere verblijfplaatsen en een goed netwerk aan foerageergebied, vliegroutes en verblijfplaatsen, wordt er van uit gegaan dat de gewone dwergvleermuis hier een stabiele populatie heeft. Het aanvullend onderzoek toonde bovendien aan dat er ook buiten het plangebied zeer veel in gebruik zijde verblijfplaatsen van vleermuizen bestaan. Deze feiten, in combinatie met de mitigerende maatregelen zorgen ervoor dat de geplande ontwikkeling niet leidt tot een afbreuk op gunstige staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis.

⁸ Koopman et al, 2012, blz. 75.

Afbeelding 13 waarnemingen gewone dwergvleermuis in Gorinchem op NDFF

7.4 Staat van instandhouding ruige dwergvleermuis

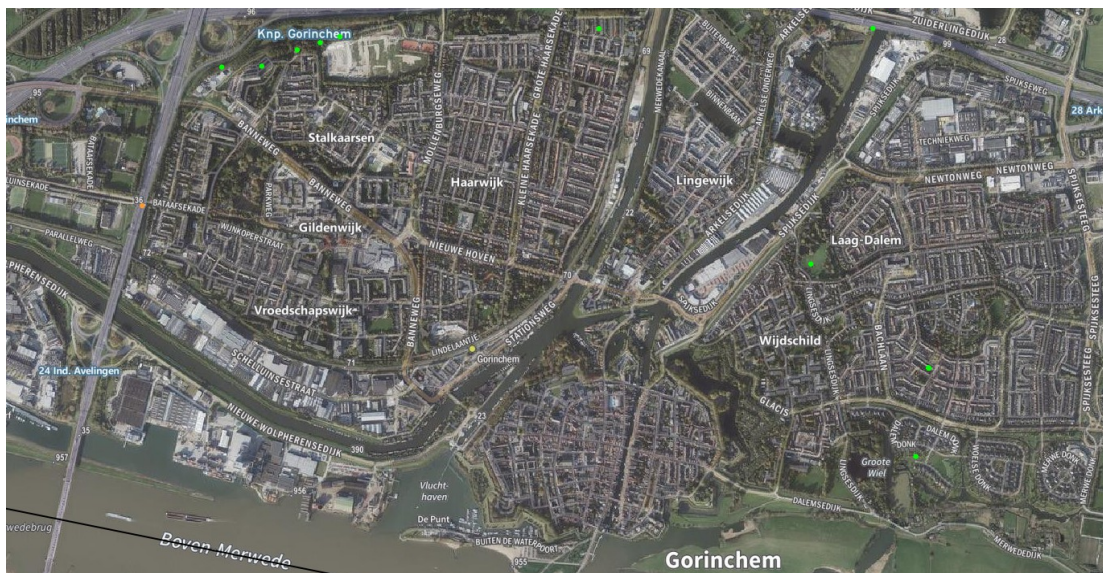
De ruige dwergvleermuis komt verspreid en algemeen voor. De soort kan vrijwel overal in Nederland worden aangetroffen. In Gorinchem zijn de waarnemingen geconcentreerd langs de A15. Dit is waarschijnlijk een waarnemerseffect en de verspreiding is ongetwijfeld ruimer dan volgens de NDFF. In de bebouwing rondom het plangebied is deze soort ook waargenomen. Gezien de grootschalige aanwezigheid van soortgelijke bebouwing in meerdere omliggende wijken en de aanwezigheid van meerdere verblijfplaatsen en een goed netwerk aan foerageergebied, vliegroutes en verblijfplaatsen, wordt er van uit gegaan dat de ruige dwergvleermuis hier een stabiele populatie heeft. Het aanvullend onderzoek toonde bovendien aan dat er ook buiten het plangebied zeer veel in gebruik zijde verblijfplaatsen van vleermuizen bestaan. Deze feiten, in combinatie met de mitigerende maatregelen zorgen ervoor dat de geplande ontwikkeling niet leidt tot een afbreuk op gunstige staat van instandhouding van de ruige dwergvleermuis.

Afbeelding 14 waarnemingen ruige dwergvleermuis in Gorinchem op NDFF

7.5 *Staat van instandhouding laatvlieger*

De laatvlieger komt verspreid voor. De soort kan vrijwel overal in Nederland worden aangetroffen. In Gorinchem zijn de waarnemingen geconcentreerd langs de A15. Dit is waarschijnlijk een waarnemerseffect en de verspreiding is ongetwijfeld ruimer dan volgens de NDFF. Gezien de grootschalige aanwezigheid van soortgelijke bebouwing in meerdere omliggende wijken en de aanwezigheid van meerdere verblijfplaatsen en een goed netwerk aan foerageergebied, vliegroutes en verblijfplaatsen, wordt er van uit gegaan dat de laatvlieger hier een stabiele populatie heeft. Het aanvullend onderzoek toonde bovendien aan dat er ook buiten het plangebied zeer veel in gebruik zijde verblijfplaatsen van vleermuizen bestaan. Deze feiten, in combinatie met de mitigerende maatregelen zorgen ervoor dat de geplande ontwikkeling niet leidt tot een afbreuk op gunstige staat van instandhouding van de laatvlieger.

Afbeelding 15, waarnemingen laatvlieger in Gorinchem op NDFF

8 Geraadpleegde bronnen

8.1 *Literatuur*

Bussel, J. van, 2018. Soortgericht onderzoek naar vleermuizen en vogels complex 505 en 508 te Gorinchem. VanderHelm Milieubeheer BV 20171770

8.2 *Internet*

PDOK (Publieke Dienstverlening Op Kaart)
<https://www.pdok.nl/>

Kennisdocumenten
<https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>

Vleermuisprotocol 2013
<http://www.zoogdiervereniging.nl/vleermuisprotocol-2013-uitgebracht>
NDFF waarnemingen flora en fauna